

משא נרחום

מתורתו של מורנו הרב הגאון רבי נחום שיינין שליט"א

לע"נ הרבנית הצדקנית טובה גיטל בת הרה"צ ר' הלל כהן זצ"ל, שמסרה נפשה על תורת בעלה יבלחט"א

המטעמים שבקש יצחק, וגדר הקרבנות של שני גדיי העזים והיין שהביא לו יעקב

ברם היא צוותה ליעקב ואמרה שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך, „לך נא אל הצאן וקח נא משם שני גדיי עיזים טובים ... והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו". וברש"י שם בשם פרקי דר"א: וכי שני גדיי עיזים היה מאכל של יצחק אלא פסח היה האחד הקריב לפסחו ואחד עשה מטעמים.. ע"כ.

נשאלת השאלה אמאי רבקה היא שאמרה ליעקב שיביא את הגדיים לקרבן פסח ולחגיגה, ובדברי יצחק כלל לא הוזכר הדבר שבקש ממנו שיביא לו גדיים לקרבן פסח וחגיגה, ורק נזכר בתרגום יב"ע בפסוק א' להדיא דוה היה בי"ד ניסן וז"ל:

... והוה כד סיב וכחייך עינוי מלחמי ... וקרא ית עשו בריה רבא בארביסר בניסן ... ע"כ.

והשינוי שמצינו כאשר הביא בפועל יעקב לעשיו נאמר שלא הביא לו רק אוכל אלא גם הביא לו משקה כפי שנאמר בפסוק, „ויגש לו ויכל ויבא לו ויישת", ומאי האי??

ד. עוד צ"ב דהנה איתא דכשאמר יצחק לעשיו בא אחיך במרמה פי' אונקולוס על „במרמה" „בחוכמא", ובתרגום יב"ע „בחכמתא", וברש"י במרמה בחכמה, וצ"ע האם החכמה הגדולה מצד יעקב שעליה נסב דבורו של יצחק, שלבש את עורות גדיי העיזים על ידיו ועל חלקת צוואריו כדי שיראה שער כעשיו??

ה. ואשר יראה לומר בזה דמטו בה משמיה דהמהרי"ל דיסקין דכשבקש עשיו ליצחק שיאכל מצידו אחרי שכבר אכל מה שהביא לו יעקב, אמר יצחק לעשיו „...מי איפה הוא

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות... ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשיו אחיך לאמר. הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואוכלה... ועתה בני שמע בקולי... לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עיזים טובים... והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו... ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת... ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (פ' כז)

א. חלק זה של הפרשה העוסק בברכות יצחק ליעקב ועשיו מחולק לארבעה חלקים:

- א. ציוויו של יצחק לעשיו.
- ב. דבריה וציוויה של רבקה ליעקב.
- ג. הקיום של יעקב בהבאת המטעמים בפועל ליצחק.
- ד. תגובתו של יצחק בדבריו לעשיו על כך שיעקב הגיע לפניו כשאמר לו „בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" פי' אונקלוס על „במרמה" „בחוכמא", ובתרגום יב"ע „בחכמתא", וברש"י במרמה בחכמה.

ב. ומצינו שינויים רבים בין ציוויו של יצחק לעשיו, לבין ציוויה של רבקה ליעקב ובין הבאת המטעמים של יעקב ליצחק ואלו הם להלן.

ג. הנה בצווי יצחק לעשיו לא אמר לו כלל שיביא לו שני גדיי עיזים.

ולעומת זאת בצויה של רבקה ליעקב אמרה לו אמנם שאביו בקש „ועשה לי מטעמים ואוכלה".

רבקה עלה במחשבתה בחכמתה לומר ליעקב על אף שיצחק לא ציוה שיביאו לו לקרבן פסח אך היא אמרה שיביא שני גדיי עיזים לחגיגה ולפסח ולאחר שיאכל יצחק את קרבן הפסח **כבר לא יוכל לברך את עשיו.**

ועל זה אמר יצחק „בא אחיך במרמה— בחכמתא“, דזו היתה החכמה שאחר שיאכל מן הפסח לא יוכל לברך כבר את עשיו, ויתקיים רצונה המלא של רבקה שרק יעקב יקבל את הברכות ואז יוכרע „ביצחק ולא כל יצחק — דהיינו רק ביעקב ולא בעשיו“.

ח. ופרפרת נאה עולה בזכרוני ששמעתי שלפי האמור ביונתן בן עוזיאל וכן עולה מדברי רש"י דהיה ליל פסח ניחא מאד מאי דבפסוק כה' נאמר על יעקב „ויגש לו ויאכל ויבא לו" יין וישת" הטעם תחת תיבת לו הוא מרכא כפולה. וכבר עמדו בזה האחרונים מאי טעמא הטעם הוא מרכא כפולה.

ונראה דסיבת הדבר הוא משום דכיון דהיה ליל פסח ומצוה לשתות ארבע כוסות, וקיי"ל בפסחים קו' ב' „שתאן בבת אחת רב אמר ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא... ואמטו להכי נתן יעקב ליצחק את היין לא בבת אחת אלא בארבע פעמים דהיינו ששה בשתיה וזה טעם המרכא הכפולה.

* * *

ט. והנה על יסוד הדברים האמורים בפרקי דר"א וביונתן בן עוזיאל וברש"י דשני גדיי עיזים אחד מהם היה קרבן פסח קשיא דהא קרבן פסח טעון ביקור ארבעה ימים ומשמע שרק עכשיו הוקדש לקרבן פסח. וא"כ איך הוא כשר לקרבן פסח?

(ויצויין דכל סוגיית הגמ' פסחים צו' חזינן דמאי דפסח טעון ביקור לא ילפינן לה מפסח מצרים אלא מגז"ש ד„מועדו" שנאמר בעולת תמיד ו„מועדו" דכתיב בקרבן פסח).

ואשר יראה לומר בזה דהנה באמת בפשטות הרבה ראשונים ובראשם הרשב"א במנחות ס"ל דרק קרבן צבור בעי ביקור ולא קרבן

הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל... היינו דאמר לו יצחק דכבר אינו יכול לאכול מהמטעמים שהכין עשיו, והטעם דאינו יכול לאכול יצחק גם מן המטעמים שהביא עשיו, ואמאי איזו מניעה יש לו מלאכול גם את מה שהביא לו עשיו, ומשמע דרמוז הטעם במה שאמר לו „ואוכל מכל“, ומה רמז לו בזה??

דאכל מכל הכוונה היא לא רק דאכל את כל המטעמים אלא גם דאכל את הפסח וקיי"ל דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

(יצויין דמטו בה משמיה דהגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוקללה"ה שהמלה „במרמה" היא בגימ' „אפיקומן“).

ו. ולפי יסוד דבריו עלינו להקדים דמה שרצה יצחק לברך את בנו הכוונה בזה היתה דמי שיברכו תחול ברכת אברהם שהבטיחו הקב"ה שהברכה שברך אותו תחול גם על זרעו של אברהם.

ז. ומעתה מיושב שפיר דהנה באמת הואיל ונאמר „כי ביצחק יקרא לך זרע" על זה אמרינן „ביצחק" והוציא הקב"ה את ישמעאל דלא תחול עליו ברכת אברהם, וכאן השאלה היא על איזה זרע תימשך הלאה ברכתו של אברהם אמר לו הקב"ה „ביצחק — ולא כל יצחק" והברכה שרצה יצחק לברך היא שתחול ברכת אברהם על מי שיברך אותו, ואמטו להכי רצתה רבקה שיצחק יברך את יעקב והוא יקבל את ברכת אברהם ועליו תמשך הברכה.

אבל חוץ מזה שרצתה רבקה שיצחק יברך את יעקב, רצתה גם שלא יברך את עשיו משום שידעה שעל ידי ברכות אלו יוכרע מי זה זרעו של אברהם.

ואמטו להכי אילו היו יצחק אוכל גם ממה שהביא לו עשיו, אפשר דיצחק היה מברך את שניהם, ואז לא היה מוכרע ע"י הברכות מי יהיה זרעו של אברהם, משום שאילו היה מברך יצחק את שניהם הרי על שניהם היה נקרא חלות שם של „זרעו של אברהם", ולכן

המצות, וא"כ היכן מצינו דיהיה ברכה על איסורין, וא"כ איך מברכים, וצונו על העריות", עיין ברא"ש ריש כתובות מה שתירץ.

והגרי"ז זללה"ה כתב ליישב דבקידושי ב"נ אין אותו שם חלות קידושין כמו בישראל, דקידושי ישראל הם הלכה מיוחדת של שם וחלות קידושין, וכל איסור העריות הכתובים בתורה שאינם מחמת קורבה אלא ע"י נישואין (כגון חמותו ואחות אשתו וכלתו) שייכא רק על ידי קידושין של ישראל, וזו היא מעלת קדושתם של קידושי ישראל.

נמצא דהברכה איננה על האיסור גרידא שעריות שע"י קדושין אסורות, שזה רק פועל יוצא, אלא על חומר קדושת קידושין דישראל דעושה חלות קידושין שאיננה בב"נ, ואמטו להכי שייכא היטב לברכת השבח דאירוסין. ומיושב שפיר קושיית הרא"ש דכאמור הברכה אינה על האיסור.

ולפ"ז יישב שפיר מאי דיעקב נשא שתי אחיות משום דלא שייך שם אחות אשה על ידי נישואין דב"נ, וכאמור דזה אין בכוחם של אבות אף שקיימו כל התורה כולה להחיל חלות שם קידושין דישראל, נמצא דאין זו אחות אשה.

יא. וממילא מיושב שפיר דלא היה טעון קרבן הפסח של יצחק בקור, דהא כל מה דפסח בעי בקור ארבעה ימים הוא מחמת ההלכתא דקרבן צבור שבו ואין בכח האבות לחדש דיחול שם קרבן צבור עליו.

יחיד, ומאי דאמרינן בפסחים צו' א' דקרבן פסח טעון ביקור, חזינן דגם קרבן יחיד טעון בקור??

אפשר ליישב דהנה כבר כתב בזרע אברהם (חליפת מכתבים בין הגאון האדיר רבי אברהם לופטביר חתן מרנא בעל האור שמח לבין הגאון האדיר רבי מנחם זמבא זללה"ה) דקרבן פסח תרתי אית בהו גם דין קרבן יחיד וגם דין קרבן צבור.

ונראה לומר דמאי דבעי ביקור בקרבן פסח אינו מחמת דין קרבן יחיד שבו אלא מדין קרבן צבור דיליה.

ומעתה אמינא דעל אף דאבות קיימו כל התורה כולה והאבות יכלו לקיים מצוות הקרבת קרבן פסח ג"כ.

אך הקרבן פסח דידהו לאו בחדא תכסיסא הוא כקרבן פסח דישראל, ומשום דעל אף שיכולים לקיים הרבה מצוות שלא נצטוו בהם כולהו הוו דוגמת ישיבה בסוכה ואכילת מצה, שניא קרבן פסח דילהו דרק אותו חלק של קרבן יחיד דידיה יכולים לקיים, אך אין בכחם של האבות להחיל עליו דין קרבן צבור, דאכתי לא היה שם צבור לכלל ישראל עד מתן תורה, דהא להדיא איתא בירושלמי הוריות דאצל בן נח אין „שם צבור כלל“.

* * *

י. דוגמא לזה מצינו בדברי מרנא הגרי"ז זללה"ה שתירץ על קושיית הרא"ש אמאי מברכינן בברכת אירוסין אקב"ו על העריות, והא בפשטות ברכת אירוסין הוה ברכת